

V celoti je študija metodološko soliden regionalnogeografski prikaz specifične jugoslovanske pokrajine, ki posebej upošteva vse značilnosti najnovjših transformacijskih procesov na našem podeželju.

Mirko Pak

O jugoslovanskih naseljih in mestih ter urbani geografiji

Centralna naselja i gradovi SR Hrvatske, Geografska analiza, Geografski inštitut Prirodoslovno-matematičnog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1976, str. 239. Geografski inštitut zagrebske univerze nadaljuje z izdajanjem serije geografskih prikazov SR Hrvatske, ki so jo pričeli z obsežno regionalno monografijo te republike. Najnovejša knjiga iz te zbirke je zbornik 12 razprav o hrvatskih mestih, ki so nastale v sklopu znanstvenega projekta »Gradovi SR Hrvatske«. Zbornik je uredil I. Crkvenčić. Čeprav je zbornik očitno želel podati celovito podobo hrvatskih mest, je njegovo težišče na funkcijski in populacijski tematici, ostale teme so manj zastopane, ali pa so celo izostale (npr. morfologija mest).

Uvodna razprava I. Crkvenčića o statistični in funkcijski klasifikaciji naselij SR Hrvatske prinaša nekatere osnovne navedbe o mestih, nato pa obravnava njihove centralne funkcije in hierarhično razvrstitev. Za recenzenta, ki se je s to tematiko ukvarjal na celotnem območju Jugoslavije, so ti izsledki zanimivi, saj v mnogočem potrjujejo njegova dognanja, četudi je bila metoda obdelave nekoliko drugače zasnovana. Škoda, da niso bile podrobneje proučena vplivna območja središč, vloga centralnih naselij nižjih stopenj in vloga industrijskih krajev, kar bi bistveno razširilo raziskavo.

Zuljićeva razprava o rasti mestnega prebivalstva in procesu urbanizacije v SR Hrvatski je nadaljevanje njegovih številnih proučitev te problematike. V njej so posebej zanimive napovedi o razvoju mest do leta 2000. Na razpravo se navezuje raziskava M. Sića o obeležjih demografskega razvoja mest SR Hrvatske zadnjih 100 let, to je od 1880 dalje. Smiselno sodi v to skupino poročil tudi prispevek Z. Roca o razporeditvi hrvatskih mest glede na velikost (rank size rule), ki s primerjanjem več razdobj prikazuje, kako je hrvatska urbanizacija dobivala čedalje bolj zrele in normalne poteze.

Dve razpravi M. Vreska in I. Crkvenčića se ukvarjata s funkcijsko strukturo mest. Vreskova razprava, ki je zelo temeljita in ki sledi mednarodni metodologiji, ugotavlja, da je večina mest na Hrvatskem industrijskih, precej manj jih je dejavnostno diverzificiranih, še vedno veliko pa jih je orientiranih v upravo. Zanimivi so tudi Crkvenčićevi izsledki o opremljenosti mest s terciarnimi dejavnostmi (vloga v trgovini in prometu), ki kažejo, da so številna mala mesta bolj opremljena kot velika.

R. Pavić, ki je eden redkih jugoslovanskih geografov, ki se bavi s politično geografijo, podaja v posebnem sestavku razmišljanja o politično-geografskem položaju hrvatskih mest v preteklih historičnih obdobjih. Razglabljanja so prav zanimiva, čeprav lahko vzbude bralcu, ki je historično razgledan, tudi določene pomisleke. Historično-geografski značaj ima prispevek M. Markovića o razmeh in razvoju štirih največjih hrvatskih mest, kot je to mogoče razbrati iz mestnih zemljevidov iz XVI., XVII. in XVIII. stoletja.

En prispevek v zborniku se ukvarja s podnebjem Zagreba, Osijeka, Rijeke in Splita (B. Penzar), drugi pa z oskrbo mest z vodo. Napisal ga je J. Ridanović. Na zaključku sta še dve krajši razpravi M. Vreska o funkcijski transformaciji zagrebskega mestnega osrčja in o razvoju osnovnih šol kot kazalcu prostorske razmestitve zagrebskega prebivalstva. Obe sta zasnovani v smislu »socialnogeografske« šole.

I. Vrišer

Krešimir Papić: Travnik. Grad i regija, Zavičajni muzej Travnik, Travnik, 1975, 360 str. Ni veliko mest v Jugoslaviji, ki se lahko pohvalijo s takšno obsežno in zgledno geografsko monografijo, kot je Papićev »Travnik grad i regija«.